

господарських операціях), а при необхідності і по одиницях, які генерують грошові потоки, передбачає формування існуючого обліково-контрольного забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк.- К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с. – (Серия «Библиотека финансового менеджера»).
2. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. «Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит». К, 2005р. – 888с.
3. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерский учет по международным стандартам: примеры и комментарии : практическое пособие / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Либра, 2001. – 840 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2000. – 640 с. 11.

***Summary:** Cash flow as a separate object of accounting is studied in the article. The place of cash flow in the system of integrated accounting is grounded.*

***Key words:** Cash flows, system of integrated accounting, strategic accounting, financial accounting, managerial accounting.*

УДК 657.05:65.012

Томчук О.Ф., к.е.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ - НЕОБХІДНА УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

***Анотація:** В статті обґрунтовано корисність аналітичної інформації як необхідної умови функціональності методології та практики економічного аналізу. До якісних характеристик корисності економічної інформації можна віднести: доречність, релевантність, перевищення ефекту від використання інформації над витратами по забезпеченню нею управління, своєчасність, достовірність, повнота висвітлення, суттєвість, прозорість, обережність, конфіденційність. До числа найбільш важливих відносяться якісні характеристики достовірності та суттєвості, що обумовлено системними вимогами користувачів.*

***Ключові слова:** інформація, корисність, економічний аналіз, достовірність, суттєвість.*

Постановка проблеми. Економічний аналіз займає провідне місце між збором інформації та прийняттям управлінських рішень, тому його комплексність, глибина й ефективність багато в чому залежать від обсягу і якості інформації, що використовується. Економічний аналіз не лише виступає як споживач інформації, а також створює її для власних потреб і прийняття управлінських рішень.

На сьогодні доводиться переглядати межі інформаційного забезпечення економічного аналізу суб'єктів господарювання, оскільки в ринкових умовах вони самостійно вирішують питання вибору клієнтів, партнерів, обирають напрями діяльності, що пов'язано з комерційними та фінансовими ризиками, формують стратегію свого розвитку.

Перехід до ринкових відносин в Україні, адаптація систем управління будь-якого рівня до вимог конкурентного середовища потребує налагодження та підтримки якісного управління. Діяльність сучасного підприємства відрізняється глибиною і складністю зв'язків, високим ступенем розподілу праці, динамізмом технологічних, економічних, соціальних та інших процесів; складається із значної кількості подій та явищ, кожне з яких є джерелом інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітична інформація стає цінною лише за її необхідності, при взаємодії споживачів і джерел інформації. Аналітична інформація зменшує невизначеність, знімає незрозумілість, яка завжди виникає при недостатності даних. Вивченню окресленої проблематики присвячена значна кількість наукових праць таких вчених, як О.Гриценко, І.Д. Лазаришина, Л.В.Нападовська, М.С.Пушкар, М.І Сапачова, С.І.Шкарабан, О.Ястремський, та багато інших. Однак, не дивлячись на інтерес до цієї проблеми з боку науковців, цілий ряд питань залишається невирішеним і дискусійним.

Формування цілей статті. Відповідно до вищезазначеного у статті планується з'ясувати корисність аналітичної інформації як необхідної умови функціональності методології та практики економічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Наявність інформації здатна забезпечити її власнику значні переваги та принести очікувані прибутки, а відсутність – звести нанівець докладені зусилля, знизити очікуваний рівень результативності. Інформованість та інформаційне забезпечення утворюють базу для успішної діяльності підприємств, створюючи передумови позитивних соціально-економічних змін у суспільстві та сприяють розвитку країни.

Економічний аналіз як система має певні властивості і потребує урахування дії законів ринкової економіки. Однією з фундаментальних концепцій, на яких базуються ринкові відносини, є теорія корисності.

Відомі вчені в галузі мікроекономіки Роберт С. Піндайк та Деніел Л. Рубінфелд трактують корисність як рівень задоволення, яке отримує особа від споживання товару або від заняття якоюсь діяльністю [4, с.88]. За трактуванням українських вчених О.Ястремського та О.Гриценко, поняття корисності – одне з найважливіших у економічній теорії, і його слід визначати як ступінь задоволення, яке отримує людина від споживання певного блага або сукупності благ [6, с.99 - 100].

В умовах ринкових відносин економічний аналіз, його продукт у вигляді аналітичної інформації теж має свою корисність як для суб'єктів управління, так і для інших зацікавлених сторін – державних і недержавних інститутів, політичних партій, акціонерів, засобів масової інформації, конкурентів, контрагентів, учасників фондового, страхового та інших фінансових ринків. Тому необхідним елементом теоретико-методологічного удосконалення економічного аналізу як наукової діяльності в умовах ринкових відносин є урахування положень теорії корисності стосовно аналітичної інформації. Вважаємо, що корисність аналітичної інформації визначається як забезпечення вигод для користувачів від її використання.

Відтак переваги у глобальному та національному плані матимуть ті споживачі аналітичної інформації, які будуть володіти знаннями щодо її корисності та вмітимуть їх реалізувати на практиці.

Системний підхід до дослідження властивостей підсистеми корисності аналітичної інформації передбачає розгляд її як складової більш загальної підсистеми корисності управління в цілому. Взаємозв'язок підсистем корисності елементів системи управління наведено на рис. 1.

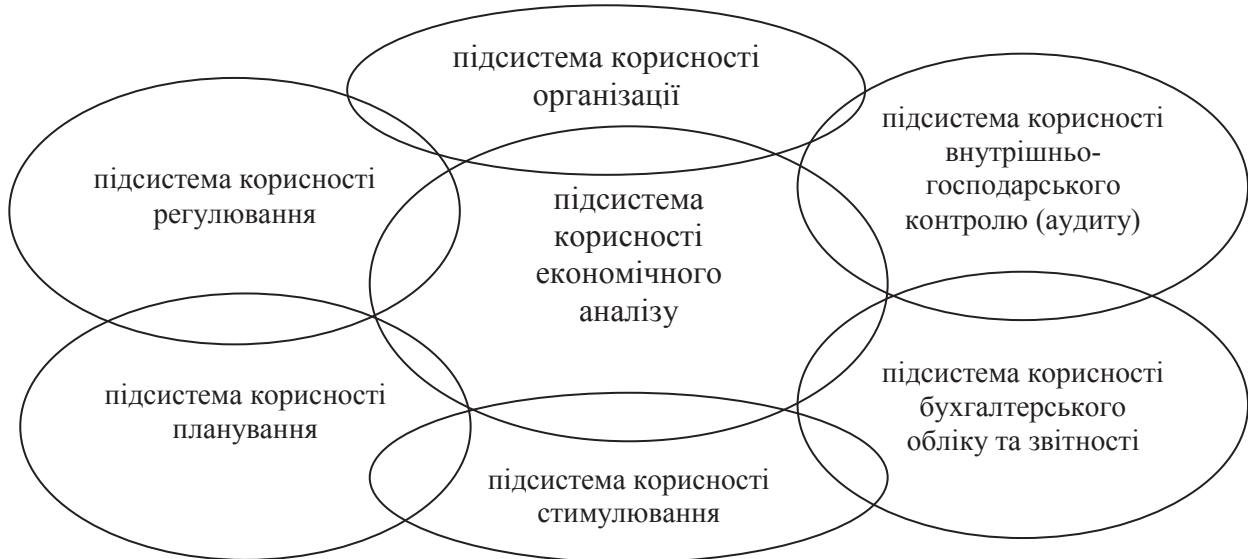

Рис. 1. Структурно-логічна модель взаємозв'язку підсистем корисності системи управління

Як видно з рис. 1, особливістю підсистеми корисності економічного аналізу є те, що вона структурно та логічно пов'язана з іншими підсистемами, і включає як універсальні якісні характеристики корисності, притаманні всім підсистемам, так і специфічні, властиві тільки їй. Найбільш взаємопов'язаними інформаційно в системі управління є функції аналізу та обліку.

Водночас підсистема корисності аналітичної інформації, що базується на даних бухгалтерського обліку та звітності, передбачає застосування якісних характеристик корисності облікової інформації (однак стосовно іншої інформаційної бази), як-от: репрезентативність.

У бухгалтерському обліку та звітності ця якісна характеристика передбачає забезпечення максимально можливого обсягу інформації, пов'язаного з первинним та вторинним спостереженням і зведенням даних. В економічному аналізі якісна характеристика репрезентативності зумовлює необхідність повного розкриття даних як бухгалтерського обліку, так й

інформації підсистем внутрішньогосподарського контролю, планування, регулювання.

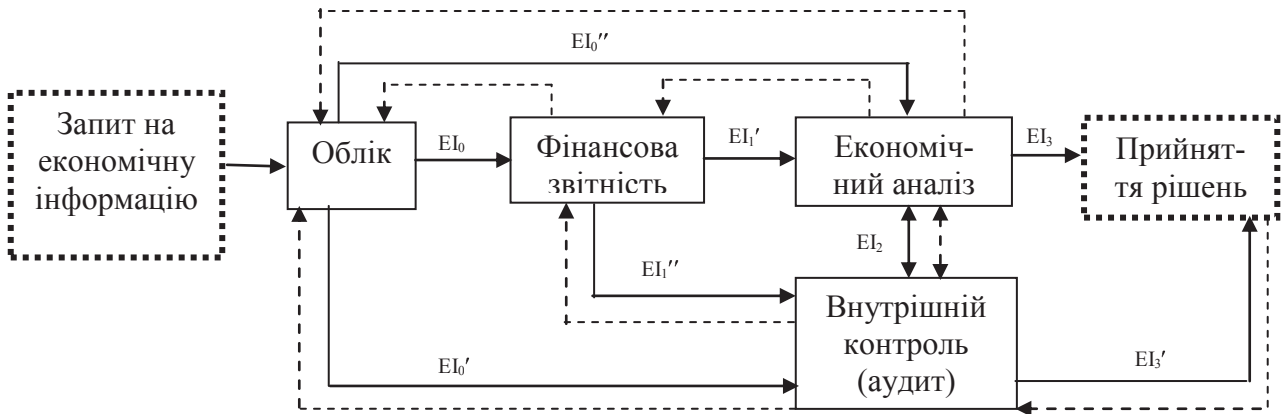
Система управління корисністю економічної інформації для прийняття рішень передбачає наявність прямих і зворотних інформаційних зв'язків в межах відповідних підсистем. Таким чином, здійснюється регулювання якісних характеристик корисності економічної інформації в підсистемах обліку, аналізу та внутрішнього контролю. Модель регулювання корисності економічної інформації наведено на рис. 2.

При цьому характеристики корисності фінансової звітності обумовлюють відповідні методологічні та організаційні підходи щодо якості первинного, аналітичного та синтетичного обліку. У свою чергу, визначені характеристики корисності аналітичної інформації впливають на перелік та умови дотримання якісних характеристик корисності фінансової звітності.

Проф. Л.В. Нападовська [3, с.22] до особливостей інформації, на основі якої можливе прийняття управлінських рішень, відносить такі основні характеристики: достатньо повна, але не надлишкова; своєчасна; точна, наскільки це необхідно; зрозуміла; надана конкретному користувачеві для вирішення конкретних завдань; важлива, передана через відповідний канал.

За дослідженнями проф. С.І. Шкарабана та М.І. Сапачова, придатною для прийняття зважених економічних рішень може бути інформація, сформована з дотриманням вимог: достовірності; доречності; цінності (актуальності, придатності для практичного застосування); доступності; повноти даних; оперативності; неперервного поновлення; порівняльності; придатності до машинної обробки; адитивності; перспективності вихідної інформації [1, с. 42 - 44].

Російські вчені-економісти А.Д.Шеремет та В.П.Суйц [5, с.319] вважають, що найважливішими характеристиками корисності інформації є: доречність, достовірність, нейтральність, репрезентативність, зіставність, суттєвість та правдивість.

Умовні позначення:

→ напрямок формування та передачі економічної інформації для прийняття управлінських рішень;

←-- напрямок запиту (регулювання) якісних характеристик корисності економічної інформації складовими системи управління;

E_I - економічна інформація, що сформована у процесі первинного, аналітичного та синтетичного обліку;

$E_{I_0'}$ - економічна інформація на виході з етапу обліку та вході до етапу внутрішнього контролю;

$E_{I_0''}$ - економічна інформація на виході з етапу обліку та вході до етапу економічного аналізу;

E_{I_1} - економічна інформація на виході з етапу фінансової звітності та вході до етапу економічного аналізу;

$E_{I_1'}$ - економічна інформація на виході з етапу звітності та вході до етапу економічного аналізу;

$E_{I_1''}$ - економічна інформація на виході та вході до етапу внутрішнього контролю;

E_{I_2} - економічна інформація на виході з етапу внутрішнього контролю та вході до етапу економічного аналізу;

E_{I_3} - економічна інформація на виході з етапу економічного аналізу для прийняття управлінських рішень;

$E_{I_3'}$ - економічна інформація на виході з етапу внутрішнього контролю для прийняття управлінських рішень.

Рис. 2. Модель регулювання якісних характеристик корисності економічної інформації в підсистемах обліку, аналізу та внутрішнього контролю

Пріоритети корисності інформації можуть відрізнятися і залежать від характеру економічної політики держави, потреб стратегічного та поточного

управління господарюючих суб'єктів, мотивації управлінського персоналу, ступеня обмеженості ресурсів та інших чинників.

На нашу думку, до якісних характеристик корисності економічної інформації можна віднести: доречність, релевантність, перевищення ефекту від використання інформації над витратами по забезпеченню нею управління, своєчасність, достовірність, повнота висвітлення, суттєвість, прозорість, обережність, конфіденційність.

До числа основних (за частотою виокремлення) за даними дослідження якісних характеристик належать: релевантність, достовірність, репрезентативність, порівнянність (зіставність). Виділення цих якісних характеристик корисності як найбільш важливих свідчить про те, що саме вони, за результатами досліджень більшості авторів, визначають ефективність системи інформаційного забезпечення управлінських рішень. Тому дотримання перерахованих вище якісних характеристик корисності економічної інформації повинно бути покладене в основу організаційних систем бухгалтерського обліку, економічного аналізу, внутрішнього контролю. Крім того, при розробці методик економічного аналізу першочергово слід дати відповідь на питання про те, яку саме якісну характеристику корисності обслуговуватиме аналітична інформація, отримана у результаті застосування цієї методики.

Ще одним регулятором корисності інформації слід вважати принцип суттєвості.

Максимальний рівень корисності інформації для процесу управління може бути досягнутий при одночасній реалізації всіх наведених вище характеристик. Однак, враховуючи водночас граничність ресурсів суб'єктів господарювання, важливим обмежуючим чинником максимізації функції корисності є перевищення ефекту від використання інформації над витратами по забезпеченню нею процесу управління.

Оскільки підсистема економічного аналізу безпосередньо формує необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень, вимоги до якості інформації, які нею продукуються, повинні бути більш деталізованими та

охоплювати ті характеристики корисності, які є необхідними і достатніми для процесу управління.

Одними з найважливіших з них є достовірність та суттєвість.

Отже, при розробці нових чи удосконаленні існуючих методик економічного аналізу аналітикам-науковцям і практикам першочергово необхідно визначити:

а) для якого рівня економічної системи країни призначається аналітична інформація, сформована з їх допомогою;

б) які види корисності аналітичної інформації обслуговуватимуть ці методики;

в) чи враховуються у методиці економічного аналізу наведені нижче теоретико-методологічні закономірності підсистеми корисності аналітичної інформації.

Ми вважаємо, що організація процесу відбору корисних якісних характеристик аналітичної інформації може здійснюватися із застосуванням експертних оцінок та SWOT – аналізу. При цьому необхідно враховувати сценарії та тип політики менеджменту суб'єкта господарювання.

Модель організації відбору якісних характеристик корисності аналітичної інформації наведено на рис. 3.

На першому етапі суб'єктом управління здійснюється формування потреб системи управління в інформаційній підсистемі як в цілому, так і в розрізі окремих сегментів і центрів відповідальності.

На другому етапі відповідно до мотивації та потреб формується базова модель корисності інформації з урахуванням вищенаведених закономірностей існування сервісної функції корисності інформації.

Базова модель корисності інформації може бути сформована з однієї і більше якісних характеристик залежно від: об'єкта аналітичної інформації, характеру тенденцій аналізованих показників, часових, просторових та вартісних обмежувальних параметрів.

Рис. 3. Модель організації відбору якісних характеристик корисності аналітичної інформації

На третьому етапі суб'єктом управління здійснюється експертна оцінка оптимізації базової моделі корисної аналітичної інформації шляхом формування альтернативних моделей корисності.

Логічним продовженням процесу оптимізації є послідовне порівняння альтернативних моделей корисності з моделлю максимальної корисності інформації. Така модель, як правило, передбачає дотримання всіх можливих або регульованих законодавчо (наприклад, в положеннях бухгалтерського обліку) та методиках економічного аналізу якісних характеристик корисності.

П'ятим етапом організації відбору корисної аналітичної інформації передбачено відбір оптимізованої моделі за критеріями «вигоди – витрати» або «вигоди – витрати – ризик».

На заключному етапі на основі оптимізованої моделі формуються або переглядаються принципи облікової політики суб'єкта господарювання, які пізніше обумовлюються наказом про облікову політику підприємства.

Дотримання запропонованого алгоритму у моделі організації відбору корисних характеристик інформації дозволяє ефективно регулювати облікову політику підприємства та удосконалювати внутрішній аналіз для потреб поточного та стратегічного управління.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що практичне застосування якісних характеристик аналітичної інформації повинно здійснюватись:

1) шляхом відображення у загальних вимогах до існуючих методик економічного аналізу, використовуваних державними і недержавними інститутами, а також дотримання їх у процесі аналізу;

2) при використанні сформованих експертним шляхом методик економічного аналізу;

3) при розробці зацікавленими сторонами нових методик економічного аналізу, функціонально взаємопов'язаних з набором відповідних якісних характеристик корисності аналітичної інформації.

До числа найбільш важливих у процесі прийняття та підтримки управлінських рішень, як видно з вищенаведеного, відносяться якісні характеристики достовірності та суттєвості, що обумовлено системними вимогами користувачів. Важливе значення має їх теоретико-методологічне осмислення з метою подальшого удосконалення практики економічного аналізу.

Список літератури

1. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств: підручник // С.І. Шкарабан, М.І. Сапачов, За ред. С.І. Шкарабана. – Тернопіль, ТАНГ, 1999. – 405 с.

2. Лазаришина І.Д. Якісні характеристики корисності інформації: методологія та організація відбору / І.Д. Лазаришина // Вісник Українського

державного університету водного господарства та природокористування. Економіка. Збірник наукових праць. Випуск 6(19). Рівне – 2003. – 165 с. – С. 32-37.

3. Нападовська Л.В. Управлінський облік, як інформаційна система ефективного управління підприємством / Л.В. Нападовська // Удосконалення системи обліку, аналізу та аудиту як складової інформатизації суспільства. Збірник матеріалів міжнародної міжвузівської науково-практичної конференції. Тернопіль – Мукачєво. – 2004. – 436 с. – С.19-22.

4. Піндайк Роберт С., Рубінфельд Деніел Л. Мікроекономіка / Пер. з англ. А.Олійник, Р.Скільський. – К.: Основи, 1996. – 646 с.

5. Шеремет А.Д., Суйц В.П. Аудит: Учебник / А.Д. Шеремет, В.П. Суйц . – 2-е изд., доп. и перероб. – М.: ИНФРА – М, 2001. – 352 с.

6. Ястремський О.І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: Підручник / О.І. Ястремський, О.Г. Гриценко. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 714 с.

***Annotation.** Usefulness of analytical information as a compulsory condition for the functionality of the methodology and practice of economic analysis is grounded. Qualitative characteristics of the usefulness of economic information are considered to be the following: appropriateness, relevance, exceeding of the effect of the use of information over expenditures to ensure its management, timeliness, accuracy, completeness of coverage, substantiality, transparency, prudence and confidentiality. Such qualitative characteristics as reliability and substantiality are considered to be the most important due to the system requirements of users.*

***Keywords:** information, usefulness, economic analysis, reliability and substantiality.*

УДК 311.42

Турбаєвська Л.О., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія

ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ

***Анотація.** Розглянуто підходи до визначення сутності продуктивності та ефективності праці різними авторами. Висвітлено основні проблеми цих категорій в умовах сучасної ринкової системи та узагальнено показники їх вимірювання.*

***Ключові слова:** праця, продуктивність, ефективність, фактор виробництва.*